

## Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie restauracji starożytnego kościoła  
OO. Bernardynów w Przeworsku.

### W y s o k i S e j m i e!

Przy rozprawach nad Rubr. VIII. wydatków budżetu krajowego na rok 1896 powziął Wysoki Sejm dnia 6. lutego 1896 następującą uchwałę:

„Petycę Konwentu OO. Bernardynów w Przeworsku o jednorazową subwencję na restaurację kościoła przekazuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania i sprawozdania na najbliższej sesji sejmowej“.

Spełniając powyższe polecenie Wydział krajowy przedkłada Wysokiemu Sejmowi w niniejszem sprawozdaniu rezultat zbadania powyższej sprawy wraz z wnioskiem stanowczego jej załatwienia.

Wskazane powyższą uchwałą badanie przeprowadził Wydział krajowy w dwojakim kierunku: z jednej strony za pośrednictwem lwowskiego Koła c. k. Konserwatorów dla stwierdzenia czyli zamierzona restauracja kwalifikuje się w ogóle do konserwatorskiego raktowania a w następstwie do subwencyonowania z funduszków krajowych; — z drugiej strony dla zasiągnięcia dokładniejszych informacji co do rozmiarów i szczegółów zamierzonej restauracji, wydatku potrzebnego na jej wykonanie a zwłaszcza funduszków, jakimi konwent na cele tej restauracji już rozporządza albo jeszcze uzyskać się spodziewa.

Według opinii lwowskiego Koła c. k. Konserwatorów z 24. września 1896 r. kościół OO. Bernardynów w Przeworsku, sięgający XV. wieku, należy do rzędu najstarszych i najcenniejszych pomników architektury i jako taki zasługuje w pełnej mierze na restaurację a to przede wszystkim w tych swoich częściach, które albo zachowały dotąd cały swój pierwotny charakter, albo małym stosunkowo trudem i kosztem odzyskać go mogą. Zdanie to oparte jest na wyniku fachowego zbadania stanu rzeczy na miejscu, które dokonane zostały przez męża zaufania Koła Konserwatorów, p. Michała Kowalczuka, architekta i docenta lwowskiej szkoły politechnicznej. Według jego opinii restauracja kościoła OO. Bernardynów w Przeworsku, o ile wskazaną jest względami archeologicznej natury t. j. o ile zabezpieczyć ma od zniszczenia ten wielce szanowny pomnik starożytny i zachować mu pierwotny charakter stylowy objąć powinna następujące roboty:

1. Odczyszczenie i naprawienie frontowej fasady;
2. Zamurowanie wybitych późniejszymi czasami wnęków;
3. Wstawienie kamiennych laskowań w środkowym oknie i oszklenie szkłem katedralnym;
4. Wytestowanie górnej części frontowej fasady;
5. Pokrycie sterczyn kamiennymi nasadami;
6. Takież pokrycie nad środkową sterczyną pod krzyż;
7. Zastąpienie dzisiejszej łoży portalem kamiennym;

8. Odczyszczenie z tynku i pokrycie odsadzki szkarpowej narożnej ciosem profilowanym;
9. Wytestowanie i naprawa bocznej fasady;
10. Pokrycie ciosem góry i dolnej odsady szkarpów;
11. Wstawienie nowego gżemsu cokołowego w miejscu starego, już zupełnie zniszczonego;
12. Wykonanie gżemsu głównego z cegły formówki;
13. Odczyszczenie i naprawa przyczółku fasady absydjalnej;
14. Naprawienie pokrycia z dachówek i dodanie koszów cynkowych.

Koszt wszystkich powyższych robót restauracyjnych, wliczając także koszt fachowego kierownictwa i nadzoru oblicza lwowskie Koło c. k. konserwatorów na 4.000 zł. i prosi usilnie o wyjednanie subwencji krajowej w powyższej kwocie.

Z relacyj konwentu OO. Bernardynów w Przeworsku w szczególności zaś z ostatniej datowanej 9. października 1896 l. 60. dowiedział się Wydział krajowy tymczasem, że restauracya kościoła, o którym mowa już jest w toku a nawet znacznie naprzód już postąpiła.

Po koniec września b. r. wykonano bowiem następujące roboty :

- a) naprawiono dach kościelny z dodaniem koszów i rynien nowych;
- b) główną fasadę kościoła oskrobano z tynku i ponaprawiano starannie cegłę „zyndrówką“ wszelkie dawne uszkodzenia w murze;
- c) splantowano grunt dokoła kościoła na jeden metr głębokości a odsłonięty tym sposobem i przegniły cokół podmurowano na wapnie hydraulicznym, zaś kamień cokołowy na cementcie;
- d) ponakrywano dachówką mury okalające dziedziniec przedkościelny i otynkowano;
- e) dano nowe ławki w nawie kościoła, nową posadzkę kamienną w kaplicy;
- f) wyszarowano mury wewnętrzne pod malowanie kościoła. -

Prócz tych i innych drobniejszych robót w samym kościele pokryto nadto główne starożytne skrzydło klasztoru nowym dachem i naprawiono pokrycie dwóch innych skrzydeł.

Wszystkie powyższe roboty wykonano za gotówkę zebraną w drodze składki publicznej, na którą uzyskał konwent pozwolenie c. k. Namiestnictwa z 6. stycznia 1895 l. 36. na rok 1895 i powtórnie reskryptem z 30. grudnia 1895 l. 13.977 na rok 1896.

Ze składki tej wpłynęło po koniec września 1896 — 6.052 zł. 85 ct.

Z daru Najjaśniejszego Pana 200 zł. — Razem 6252 zł. 85 ct.

Z tego wydano na roboty wyżej wyliczone po koniec września br. 4.526 zł. 37 ct. — pozostało przeto 1.726 zł. 48 ct.

Ta pozostała reszta przeznaczona jest według relacji konwentu, przedewszystkiem na częściowe pokrycie rozpoczętego już za umówioną cenę 2.500 zł. malowania kościoła; nadto zamierza konwent postawić ołtarz w kaplicy Najśw. Panny Maryi za 1.000 zł., wielki ołtarz za 1.500 zł., naprawić posadzkę marmurową, zaś na zewnątrz kościoła wybudować nowy przedsionek, dać nowy dach nad korytarzem, ciągnącym się wzdłuż kościoła, ponaprawiać kamienne okapy na szkarpach kościelnych i nakryć je dachówką.

Zamierzone te roboty wymagać będą znacznych stosunkowo funduszków a na ich wykonanie przeznaczony jest przez konwent dochód jaki w ciągu czterech ostatnich miesięcy roku bieżącego wpłynie jeszcze, ze składek.

Ale jakkolwiek te roboty mogą być i są niewątpliwie potrzebnymi i pożądanymi dla uporządkowania i upiększenia kościoła to interesują one w pierwszym rzędzie Zarząd kościoła, ze stanowiska ściśle konserwatorskiego i archeologicznego wykonanie tych robót, zwłaszcza wewnętrznych, można uważać za objętne ponieważ wewnątrz tej starożytnej świątyni uległo już dawno zupełnemu przekształceniu i straciło niepowrotnie chechy stylowego gotycyzmu.

Wydział krajowy w tej sprawie restauracji kościoła OO. Bernardynów w Przeworsku może mieć na oku jedynie te roboty, które są dyktowane — względami archeologicznymi i przyczynić się mają do zachowania lub przywrócenia stylowego starożytnego charakteru świątyni. — Owóż z pomiędzy robót tej kategorii wykazanych powyżej w 14-stu punktach w ślad za opinią koła konserwatorów, niektóre i to ważne, zostały już przez konwent wykonane. Z porównania robót już wykonanych z wykazem robót, potrzebnych według opinii konserwatorskiej okazuje się w szczególności, że roboty w tej ostatniej pod pozycjami 1, 11 i 14 wykazane, są już gotowe a wydatek na nie potrzebny, pokryty został z funduszków przez konwent zebranych.

Wynika ztąd, dalej że skutkiem tego nie jest już potrzebną cała na wykonanie tych robót przez koło konserwatorskie proponowana suma 4.000 zł. Dla braku szczegółowego kosztorysu nie jest wprawdzie Wydział krajowy w możności oznaczyć, dokładnie, jaka część tego kosztu stała się już w ten sposób bezprzedmiotową, z uwagi jednak na trudność całkiem dokładnego rozróżnienia robót podpadających ściśle pod kategorię „konserwatorskich“ od robót pod tę kategorię nie podpadających nie uważa Wydział krajowy aby brak takiego kosztorysu mógł być przeszkodą przy oznaczeniu kwoty, z jaką fundusz krajowy miałby przyjść w pomoc konwentowi na cel restauracji kościoła w Przeworsku. Subwencja bowiem jest datkiem dobrowolnym kraju, wymierzonym zwykle w pewnej proporcji do kosztu ogólnego z uwzględnieniem stopnia ważności samego dzieła, stopnia wysiłku czynników lokalnych, wreszcie istotnej potrzeby i t. p. — zawsze jednak w miarę uznania W. Sejmu. Owóż zważywszy wszystkie powyższe względy a także wzgląd na stan finansów krajowych Wydział krajowy mniema, że w tym przypadku subwencja w kwocie 2.000 zł. byłaby odpowiednią i wskazaną.

Proponując tę kwotę z przeświadczeniem, że ona na wykonanie robót wskazanych względami archeologicznej natury w zupełności wystarczy, Wydział krajowy zaznacza oraz, że w razie uchwalenia tej subwencji przez W. Sejm asygnacja jej do rąk konwentu OO. Bernardynów w Przeworsku nastąpić będzie mogła tylko z wyraźnym zastrzeżeniem, że wszystkie w opinii konserwatorskiej wskazane roboty według wskazówek i pod nadzorem właściwego c. k. konserwatora wykonane zostaną.

Na podstawie powyższego przedstawienia sprawy Wydział krajowy wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Na cel restauracji starożytnego kościoła OO. Bernardynów w Przeworsku wyznacza się jednorazową subwencję w kwocie 2.000 zł.
2. Powyższą kwotę wstawia się do Rubr. VIII. wydatków budżetu krajowego na rok 1897.

## **Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

We Lwowie dnia 21. października 1896.

Marszałek krajowy:

*Stanisław Badeni w. r.*

Sprawozdawca :

*Tadeusz Romanowicz w. r.*

Członek Wydziału kraj.

